

„...a hle, kůň sinavý a jméno jeho jezdce Smrt, a svět mrtvých zůstával za ním...“

Zjevení 6,8

Smrt jako hrůzyplné zjevení z Apokalypsy, obestřené mrazivým děsem. Následuje hned za příběhem velkopátečního běsnění na Golgotě. Ano, vzápětí přijdou kapitoly hovořící o útěše a naději. Ale je zjevné, že útěcha a naděje se nerozdávají jen tak pro nic za nic. Prvotní křesťané o tom věděli své. Ne nadarmo za kuropění i za soumraku děkovali Bohu za pokrm a prosili za odpuštění hříchů, vědomi si toho, že chléb vezdejší není samozřejmostí, a nebude-li dán dne zítřejšího, přijde nevyhnutelná smrt. Hleděli k ní nezřídka s větším zájmem než k pomíjivým věcem pozemským. Jejich životy trvaly obvykle něco přes čtyřicet let, vše nad to byl nečekaný dar. Proto ta potřeba být neustále v souladu se svým bližním a se svým Bohem, proto to opakované vzájemné ujišťování, že smrt pozemská není žádnou definitivou, ale branou k dalšímu životu. V dnešní postmoderní skutečnosti jsme na hony vzdáleni zkušenostem prvotních křesťanů. Dva tisíce let péče o vnějšího člověka a jeho vnější životní prostor prodloužily naše životy někdy až za práh únosnosti a naše dny zaplnily pohodlím. Zvykli jsme si považovat každou nemoc za vyléčitelnou, každé neštěstí za nedopatření a smrt za neblahou okolností, která se do naší současnosti nehodí tak absurdně, že se stalo dobrým mravem se o ní vůbec nezmiňovat. Smyslem života postmoderní bytosti je štěstí – dokonalé,

čtyřiadvacetihodinové, permanentní, s garancí pojišřoven, spořitelena a důchodových fondů. Šřtěstř bez konce. Řeči o řemkoli jen trochu nepřřijemném jsou neslušné, neboř nám kazř naše „happy hours“ a „happy days“. Natoř pak řeči o smrtř. A protoře jsme řkrtli smrt jako konverzační tēma, zanikly i ůvahy o tom, co bude nāsledovat po nř. Nikdo ůř nemā potřebu břt v souladu se svřm bliřnřm ani se svřm Bohem, dēkovat za dar pokrmu ani řivota. V nesmrtelném řřtěstř bez konce je na podobnē nesmysly vřdycky řasu dost.

Zimnř host je hrou o smrtř. Je zapotřebř velkē odvahy k napsānř dramatu o smrtř. Zejmēna kdyř se smrt nepouřřivā jako lacinř prostředek k vyvolānř sentimentālních reakcř, ale je regulērnřm tēmatem celēho nēkolikavrstevnatēho textu. Textu, kterř smēřuje do hloubky lidskēho bytř a smrtř pomēřuje kařdodennost tak vřednř, ře se bezdēky ptāme: „Tohle jsou dramatickē postavy? Tohle je dramatickř prostor?“ Autorka si nijak neusnadņuje situaci efektnřm prostředřm nebo exkluzivnřmi hrdiny. Promrzlē mēstēčko na břehu oceānu a pět dējovřch linek, kterē se jen tu a tam navzājem protnou. Přřbēh jednoho dne, kterř neůprosnē smēřuje k soumraku. Dne, kdy nad zledovatēlou krajinou na chvřli zazāřilo slunce. Svřtř na dvē dūchodkynē řekajřcř na zastāvce, na matku s dcerou, na dva mladē milence, dva zāřkolāky a dvē skoro umrzlā kořata. Ale jeho svit nepotrvā dlouho.

Lily a Chloe. Dvē řeny na zastāvce. řekajř na autobus. Na autobus do krematoria, do krajiny smrtř. Ne, zatřm jeřřtē nejsou na řadē. Ale obē vēdř, ře se tato chvřle blřřř. Vřdyř ůř teř řijř vřc v minulosti neř v souřasnosti. Propātrāvajř zapomenutē kouty a konřiny dēstvř, sbřrajř drobty uplynulřch řřastnřch chvřl. Nevyhnutelnosti řelř po svēm. Berou jř jako vřzvu. Pohřby cizřch lidř jsou cřlem jejich vřletů, kterē zavřřujř skromnřm hodovānřm v cukrārnē nebo řajovnē. Je pro nē toto pohřbnř hodovānř chudičkou slavnostř s knēzem v dēravē sutanē a s kapkou u nosu? Anebo spřře zařřkāvānřm osudu? Nēřřm jako zpřvānřm v temnēm lese, kdyř māme strach, protoře nevřme, co cřhā za nejbliřřř zākrutou? Je třm vřřm. Ale nejdūleřitēřř nēnř cesta, oslava ani zařřkāvānř. To podstatnē je, ře tyto vřpravy podnikajř spolu. Jejich svřt se postupnē vylidņuje, konec se blřřř. Ony si ůř nemohou spolu se zbytkem spoleřnosti namloutvat, ře konec je v nedohlednu. Posmrtnř řivot se pro nē stāvā stejnou realitou jako pro prvotnř křestřany. Na rozdřl od nich vřak mājř daleko menřř jřstotu v tom, co bude nāsledovat. A ořuntēlř, nastydlř a sřpajřcř sluha Bořř v nich nevzbuzuje velkē nadēje. Posun od

červa k vážce je sice příznivým znamením, ale pro dvě důchodkyně, chápající metafory doslovně, neznamená velkou posilu ve chvíli, kdy jim podklouznou nohy a „svět se někam propadne“.

Elspeth a Frances, matka a dcera. Jedna se dívá na svět prostřednictvím dalekohledu, druhá objektivem fotoaparátu. Každá po svém se snaží pohlédnout za horizont, do dálky, do hloubky, do vnitřku, ale zároveň si zachovat odstup, nesmočit se, nezúčastnit se. Ani ony se nemohou tvářit, že smrt neexistuje. Frances s ní byla konfrontována bezprostředně. Je přímo archetypem vdovy. Žena, kterou cele pohlcuje její ztráta – ostříhané vlasy, rituální koupel, prohlášení, že přestává bojovat s věkem. Žena, jejíž život se završil smrtí milovaného muže. Nenechala se sice spálit s jeho mrtvolou po vzoru indicových vdov, ale žal – nijak proklamativní, zato důsledný – se má stát jejím příštím osudem. Elspeth ještě není tak stará jako dvě sudičky Chloe a Lily. Ještě nestojí na zastávce, jen po ní pokukuje. I ona je archetyp. Archetyp matky. Matky rozhodnuté hrát svou roli do posledního dechu. Vstupuje do dramatického prostoru, aby narušila kruhy dceřina vdovského žalu. Začíná úmorný, vysilující zápas, jehož cílem je vrátit Frances z role vdovy opět do role dcery. Role, kterou nehrála nikdy ráda. Nebo ano? Vrátit ji také do času nevinnosti. Do času dávných snů, zasutých v dlouho neotevřených zásuvkách paměti. Cesta, ke které ji vyzývá, je cesta k majáku. Ke světlu v temnotách, varujícímu pocestné před nebezpečím utonutí v oceánu. V hlubinách prvotního chaosu.

Alex a Nita. Adam a Eva z průhledné koule na obraze Hieronyma Bosche. V krajině mrazu se jablkem poznání stává sněhová koule. Opět archetyp. Přestože dívka má klukovské rysy, umí spravit kolo, dokonce se sama snaží stvořit si ideál ze sněhu tak, jako se kdysi bájný Pygmalion pokoušel vdechnout duši kameni, to podstatné zůstává stejné – pokušení poznat zakázané a provokovat božstva. Balancovat na ledové hraně oceánu, na okraji života. Žena jako symbol pokušení, ale také příslib rozkoše, naplnění, odevzdání. Do vychladlého domu s ní přichází potřeba tepla. Do domu, který je výsostným panstvím smrti, do domu, kde straší duch Alexova otce a žal jeho matky, do domu, kde se o střepy rozpadlého života lze zranit až do krve, vstupuje živoucí bytost, která má v ruce klíč, jak zahnat zimní démony. Nespokojí se s náhražkami tepla, svetry, kožichy, vodou, která dřív či později vychladne, chce skutečné teplo. Teplo života, teplo lidské vzájemnosti. Vkročí dovnitř a kvůli ní se ve vyhaslém krbu znovu rozhoří

oheň a nastane obleva. Jako by hrobka veronských milenců ožila novým začátkem.

Sam a Tom. Samuel a Thomas. Starozákonní prorok a nevěřící oči Nového zákona. Předzvěst zázraku i jeho popření. Věk nevinnosti. Zastávku zatím míjejí velikým obloukem. Jejich dětským očím se život dosud jeví jako nekonečný příběh, o který se dvakrát neprosili. Zvláště když je jim předhazováno utrpení, které jejich zrození a život přineslo jejich rodičům – od porodních bolestí Samovy matky až po zklamání, které působí Tom té svojí. Pod pojmem smrt si představují vzrušující zkušenost, která by konec konců nemusela být úplně špatnou alternativou. Zahrávají si se smrtícím stiskem bez vědomí jakýchkoli možných následků. Ohmatávají život a smrt z hlubiny nevědomí, obojí se stejnou zaujatou intenzitou. Jejich oheň na břehu chaosu hoří zatím bez problémů. Hoří a hřeje. Ale lákavost chaosu, pekla a jeho výstřelků je stejně silná jako bezpečná náruč Boží. Teď, ještě ne dospělí, už ne děti, zkoumají možnosti, které jim svět nabízí. Jeden zraňován nezájmem bližních, druhý udoláván přemrštěnou péčí. Jednomu z nich se budoucnost jeví jako místo pro uskutečňování velkolepých snů („budu veterinářem v Africe“), druhý se obává, že jeho život bude jen opakováním selhání rodičů, bez možnosti vymanit se z bludného kruhu. I jejich inklinace k dobru a ke zlu je rozkolísaná. Teoreticky znají rozdíl mezi těmito pojmy, ale jak se zorientovat prakticky, když tolik dospělých kolem nich selhává? Víc než otázka smrti je láká otázka vzniku života. Fakt plození, pro ně ještě obestřený tajemstvím dosud nerozluštěným. Láska zatím neuskutečnitelná, nedosažitelná, něco, co přijde v budoucnu, až nastane ten den, kdy bude možné pozvat Tanyu na rande. Ale nastane ten den vůbec? A přinese něco dobrého? Dospěje hoch opravdu v muže? Anebo je mužnost v převážně ženském světě ohrožena? A s ní i naděje na pokračování lidského rodu? Pokud ještě na začátku dne stáli Tom a Sam na rozcestí, s blížícím se soumrakem se jejich cesty stále více oddalují. Kam odchází Tom? Tomáš nevěřící světu kolem sebe. Odmítá starý svět. Jde vstříc novému světu v krajině neomezeného času, nebo ke smrti a zániku? Do chřtánu pekla, nebo do vlídné Boží náruče?

Koťata. Mláděta ztracená v krajině mrazu. Ještě z nich není kožešina pro zahřátí, ale jiný osud je nejspíš nečeká. Právě s nimi pocituje spřízněnost lidské mládě. Zklamáno světem lidí, přimyká se ke světu přírodnímu, z něhož jsme vyšli. Zatímco starozákonní prorok Samuel vyzývá Boha a věří v jeho

pomoc, Tom bere s sebou na cestu kotě. Kotě, které nazval Fanny. Stejným jménem, jakým označil Sam svého Boha. Tom nevěřící a kotě Fanny se snaží zdolat oceán.

Jak tedy vypadá svět Sharman Macdonaldové? Zamrzající krajina nořící se víc a víc do mlhy, s občasnými záblesky slunečních paprsků, s občasným nepatrným náznakem oblevy. Zastávka na cestě, která jednoznačně vede ke smrti jako jediné jistotě v postmoderním rozkolísaném světě. Ještě v něm přežívají staré archetypy, ale mají stále nějakou hodnotu? A má vůbec smysl se po nějaké hodnotě ptát v krajině soumraku, která jako by věštila zánik každým svým hnutím? Zdá se, že neexistuje žádný pevný bod, který by ukotvil lidský život. Ale je tomu skutečně tak? Proč by se tedy příběh realizoval ve všech rovinách v dvojím vydání? Odpovědi se skrývají v koncích jednotlivých příběhů:

Lily: Chyť se mě. Neboj, nepadneš. Uvidíš, dám pozor, abys neupadla. (...) Dokud tu budu já, tak neupadneš.

Frances: Chyť se mě, sakra, mami. (...) Chyť se mě za ruku, Elspeth, prosím.

Alex: Uvidím tě ještě? Nita: Budu u zastávky.

Sam: Tome, neblbni, seš kretén. Musím s tím kotětem domů. (...) Tome, vrať se.

Ať jsme kdokoli, ať stojíme kdekoli – dokonce i ve chvílích, kdy se svět propadá do temnot, existuje něco, co temnotu prozařuje. Světlo lidské vzájemnosti. Láska a přátelství. Nezničitelná síla ve světě, kde přestalo platit skoro všechno. Síla, která způsobí, že nad vodami rozbouřeného oceánu začne hrát hudba. Jsme znovu na počátku. „Země byla pustá a prázdná a nad propastnou tůňí byla tma. Ale nad vodami vznášel se duch Boží“ (Genesis 1,2). Hudba, linoucí se odněkud. Možná hraje chlapec. A možná skrze něho posílá duch všehomíra svoje poselství.

Sharman Macdonaldová ovládá velmi dobře postmoderní formu. Nepoužívá ji však samoúčelně. Je zjevné, že formální postupy jsou pro ni jen prostředkem pro vyjádření obsahu. Daleko důležitější než forma je pro ni zamýšlení se nad stavem postmoderního světa a jeho hodnot, nebo spíše absencí hodnot. Jako většina postmodernistů, i ona vnímá tradiční hodnoty jako problematické, zprofanované a obtížně akceptovatelné. I ona si uvědomuje ztíženou možnost orientace ve světě bez jasného vymezení hranice mezi dobrem a zlem. Tato dezorientace vede postmoderního člověka, nebo přinejmenším postmoderního umělce, ke dvěma protikladným extrémům. Dokonale to ukázal filmový festival v Cannes v roce 2011,

kam přivezli svá poslední díla dva přední současní postmodernisté – von Trier a Almodóvar. Trierova strhující *Melancholia* věští absolutní zánik jako něco, co si svrchovaně zasloužíme a na čem dlouhodobě pracujeme. Almodóvar přichází ve filmu *V cizí kůži* – jako už mnohokrát předtím – s přesvědčením, že rozpad tradičního světa se děje záměrně a nezbytně proto, aby se otevřel prostor pro nové, širší a hlubší chápání lásky. Macdonaldová stojí kdesi uprostřed mezi těmito póly. Nezastírá, že chřtán chaosu otvírá svou tlamu velmi blízko. Ale dokud nezahyne láska, máme naději. A pokud nemáme lepší variantu, nezbyvá nám než hledat tu nejlepší možnou inspiraci v hodnotách, které jsme tisíckrát zavrhli, a které se k nám znovu a znovu vrací v nečekaných podobách.

Věra Mašková